

GRAN

Picea abies

Arne Steffenrem, NIBIO / Skogfrøverket

Fagseminar om vanlig gran - bruksområder og egenskaper

Katrin Zimmer, 12.02.2025

- Foslie, M. & Moen, K. (1968). *Norsk granvirkes styrkeegenskaper. 1. Bøyestyrke, elastisitetsmodul og strekkstyrke målt på 3"x8" og 2"x4"*, b. vol 33. Oslo: NTI
- Eikenes, B. (1991). *Egenskaper hos gran (Picea abies (L.) Karst.) fra Vestlandet målt på trelast i hele Dimensjoner*. Ås: Norges landbrukshøgskole, Institutt for skogfag.
- Høibø, O. (1991). *Virkeskvaliteten til gran (Picea abies (L.) Karst) plantet med forskjellig avstand*. Doktoravhandling. Ås: Norges Landbrukshøyskole.
- Eikenes, B., Kucera, B., Fjærtøft, F., Storheim, O.N., Vestøl, G.I. 1996. Virkeskvalitet i fleraldret skog. Rapp. Skogforsk 24/95: 30pp
- Vestøl, G.I., and Høibø, O.A. 2001. Prediction of knot diameter in *Picea abies* (L.) Karst. Holz Roh. Werkst. 59(1-2): 129-136.
- Haartveit, E.Y. and Flæte, P.O. 2002. Mechanical properties of Norway spruce lumber from monocultures and mixed stands - modelling bending stiffness and strength using stand and tree characteristics. In: Nepveu G (ed) Connection Between Silviculture and Wood Quality: Modelling Approaches and Simulation Software, IUFRO WP S5.01-04 Workshop, Harrison Hot Springs, British Columbia, Canada.
- Vestøl, G.I., Høibø, O., Langsethagen, K.G., Skaug, E., Skyrud, R.E.A. 2012. Variability of density and bending properties of *Picea abies* structural timber. Wood Material Science and Engineering 7 (2): 76-86.
- Fischer C. 2016. Density and bending properties of Norway spruce (*Picea abies* (L.) Karst.) structural timber – Inherent variability, site effects in machine strength grading and possibilities for presorting. Doktorgradsavhandling NMBU 2016:43.

GRAN

Picea abies

Arne Steffenrem, NIBIO / Skogfrøverket

Ressurs

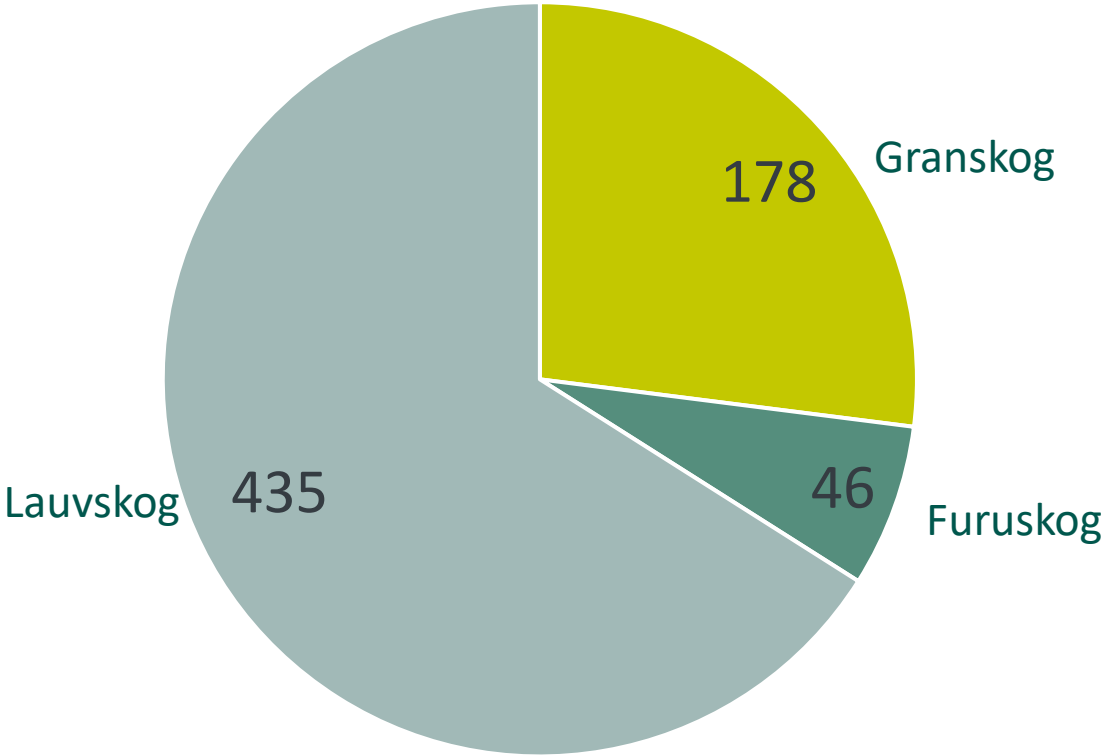
Hele Norge:
32 378 1000ha
Produktiv skog:
8 666 1000ha

Ressursgrunnlaget

- Nordland har et areal på 3 832 1000 ha
- Skogareal på 1 149 1000 ha
- Om lag 30% dekket med skog
- 712 1000 ha er produktiv skog,
663 1000 ha skogbruksmark
- Stående volum ub på 44 578 1000m³
(produktiv skog, stammevolum)
- Årlig tilvekst av 1220 1000m³ (produktiv skog,
stammevolum)

Ressursgrunnlaget

- skogbruksmark, 1000ha
- Totalt 663 1000ha

Svensson, Eriksen, Hysten, Granhus 2021. Skogen i Norge. NIBIO Rapport 7/142/2021

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/90/Norway_Counties_Nordland_Position.svg

Ressursgrunnlaget Nordland

- Volum og tilvekst, 1000m³ ub
- Skogbruksmark, stammevolum

Treslag	Trevolum ub (1000m ³)	Tilvekst ub (1000m ³)
gran	15237	503
introdusert gran	2877	147
furu	2904	63
introdusert furu	106	7
bjørk	15832	294
osp	1024	21
gråor	1002	46
eik	-	-
annet edellauv	-	-
annet lauv	2599	80

Ressursgrunnlaget gran

I Nordland

- har gran et stående volum på 15 237 1000m³ ub (på skogbruksmark, stammevolum)
- har gran et årlig tilvekst på 500 1000m³ (på skogbruksmark, stammevolum)
- Står det om lag 190 millioner grantrær (>5cm) (produktiv og uproduktiv skog)
28 millioner grantrær (20-29,9cm)
7 millioner grantrær (>30cm)

Ressursgrunnlaget gran

- bonitet, 1000m³ ub
- Skogbruksmark, stammevolum

Høy bonitet (≥ 17)

4181

2891

Lav bonitet (6-8)

9440

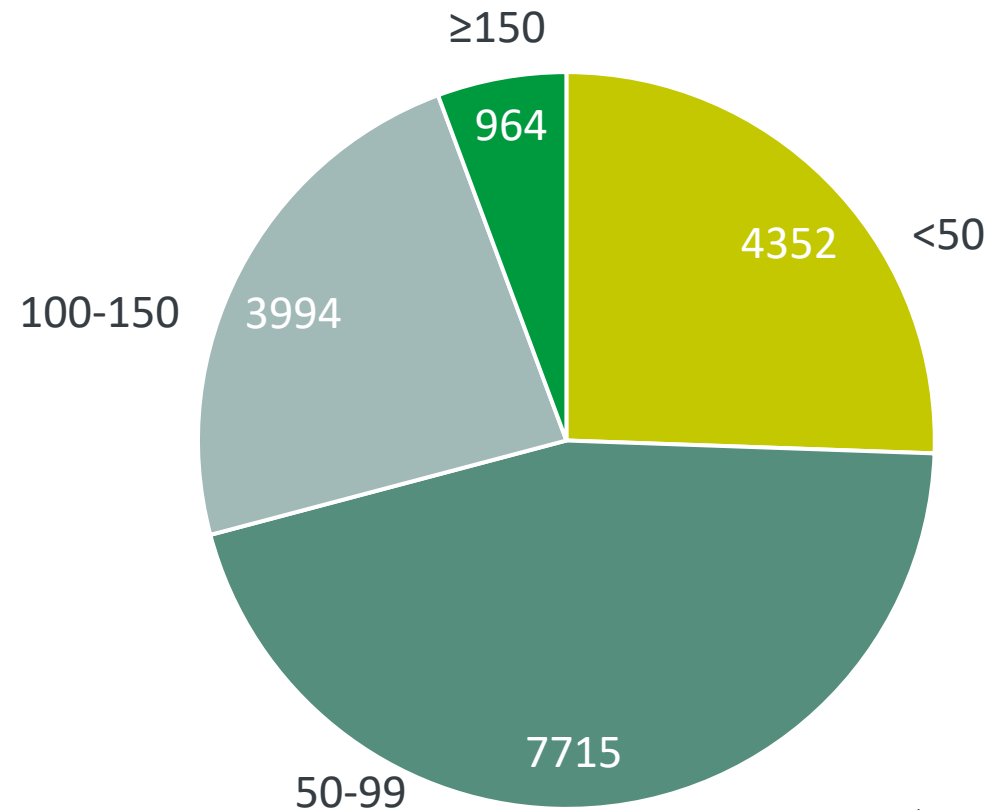
Middels bonitet (11-14)

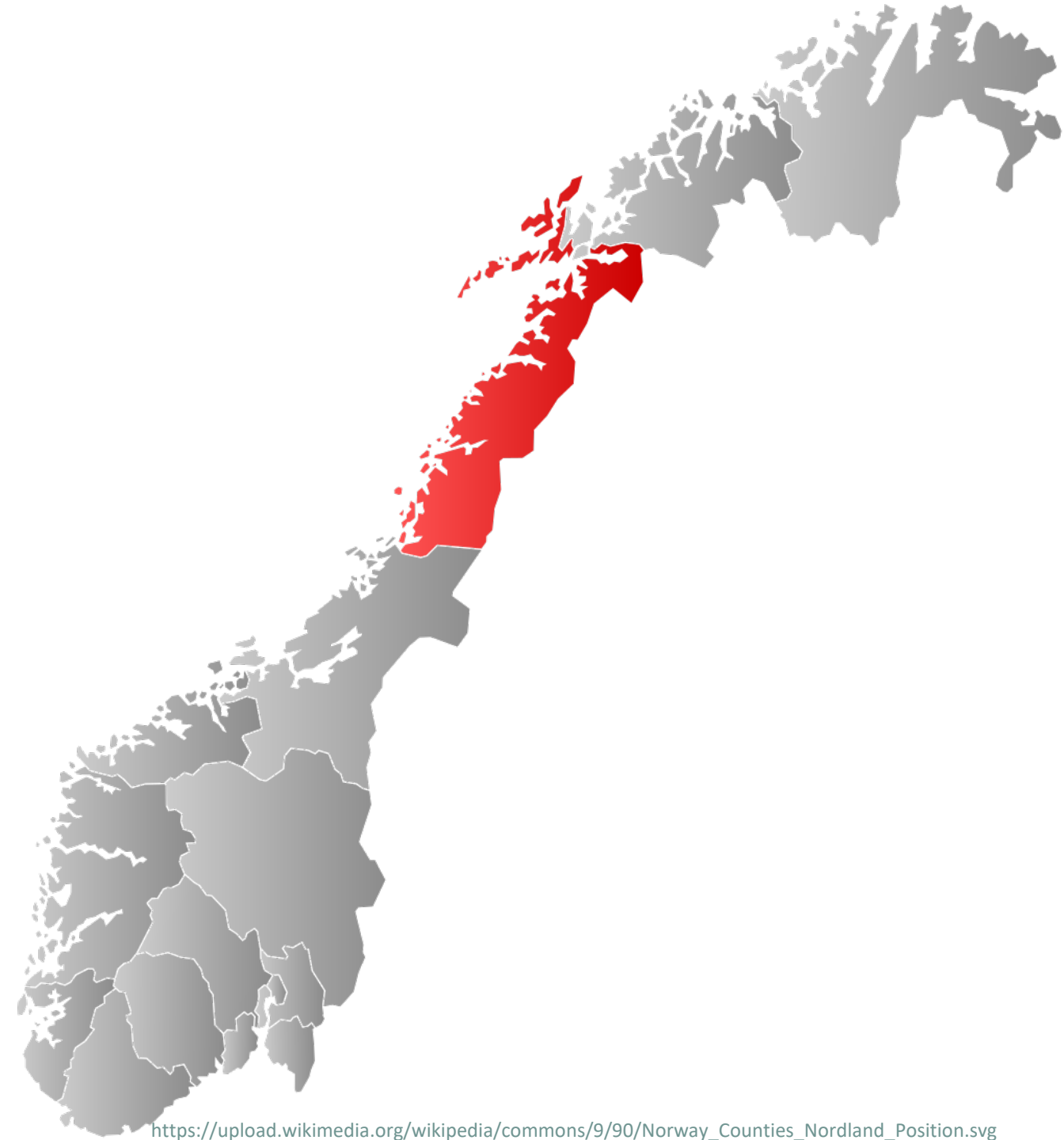

Ressursgrunnlaget gran

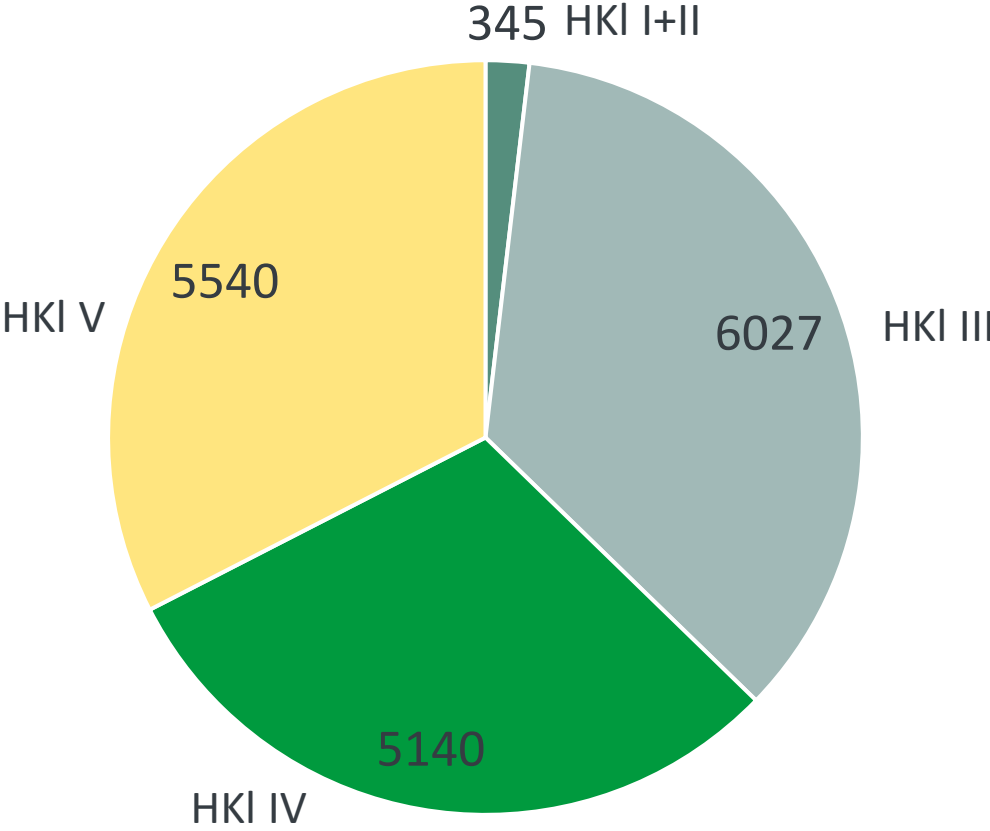
- aldersklasse, 1000m³ ub
- Skogbruksmark, stammevolum

Ressursgrunnlaget gran

- hogstklasse, 1000m³ ub
- Skogbruksmark, stammevolum

Ressursgrunnlaget

- Avvirkning og salg

KATEGORITEKST	TOTALVOLUM [m ³]	TOTALVERDI [NOK]	Gjennomsnitts m ³ pris [NOK]
Gran sagtømmer sams	83 489	58 009 611	695
Gran annet sagtømmer	3 544	898 086	253
Gran massevirke	111 865	54 017 852	483
Gran vrak	1 399	0	0
Gran spesial	3 613	1 915 003	530
Total	203 910	114 840 552	

<https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/statistikk-og-utviklingstrekk/utviklingstrekk-i-skogbruket/tommeravvirkning-og-priser>

Ressursgrunnlaget

Mye ubrukt potensiale

I Nordland

- 5,4 millioner m³ ub hogstmoden i HKI V
- 4,2 millioner m³ ub på høye boniteter (<17)
- Årlig tilvekst av 0,5 millioner m³
- Registrert avvirkning 0,2 millioner m³

GRAN

Picea abies

Arne Steffenrem, NIBIO / Skogfrøverket

Treslag

GRAN

Picea abies

Arne Steffenrem, NIBIO / Skogfrøverket

Dan Aamlid, NIBIO

Dan Aamlid, NIBIO

GRAN

Picea abies

Arne Steffenrem, NIBIO/Skogfrøverket

Arne Steffenrem, NIBIO/Skogfrøverket

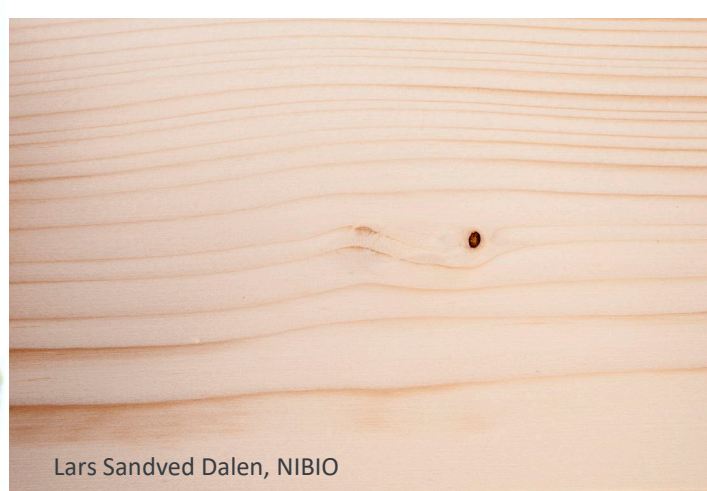

GRAN

Picea abies

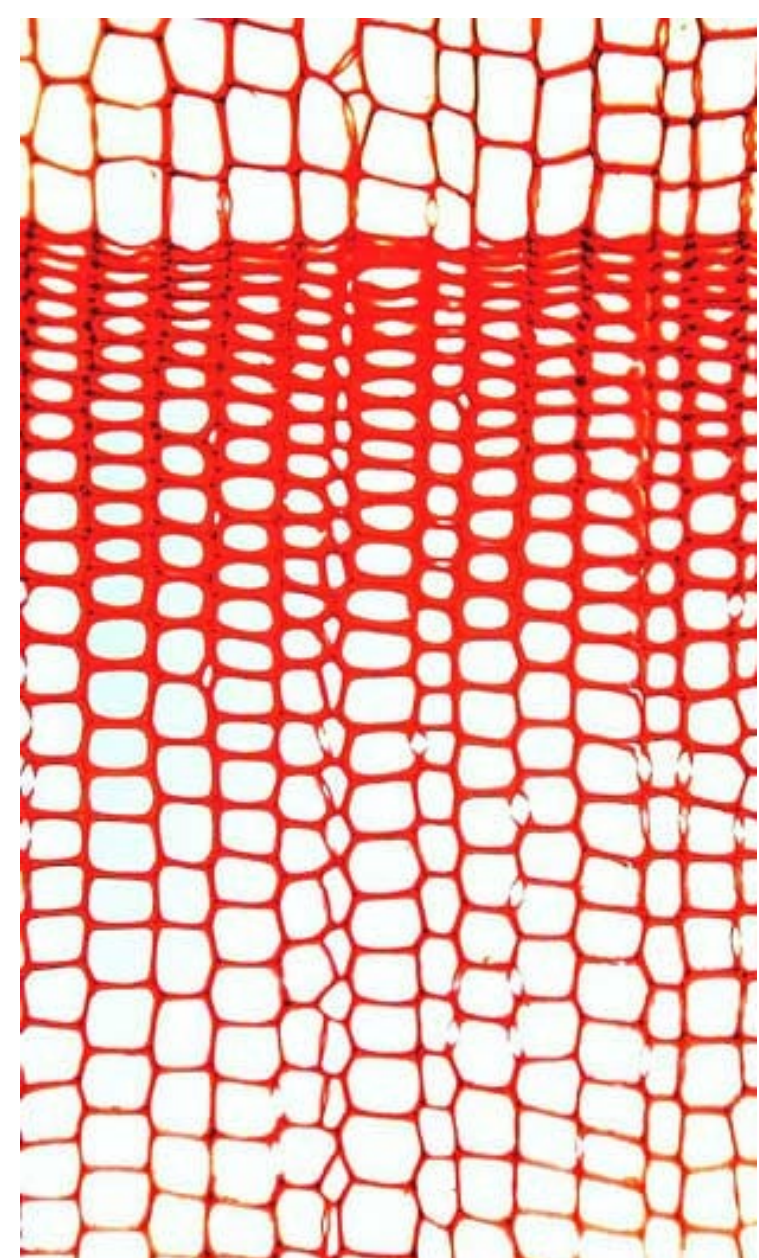
Arne Steffenrem, NIBIO/Skogfrøverket

Lars Sandved Dalen, NIBIO

Arne Steffenrem, NIBIO/Skogfrøverket

https://www.wsl.ch/land/products/dendro/schnitt_micro.php?micnr=10

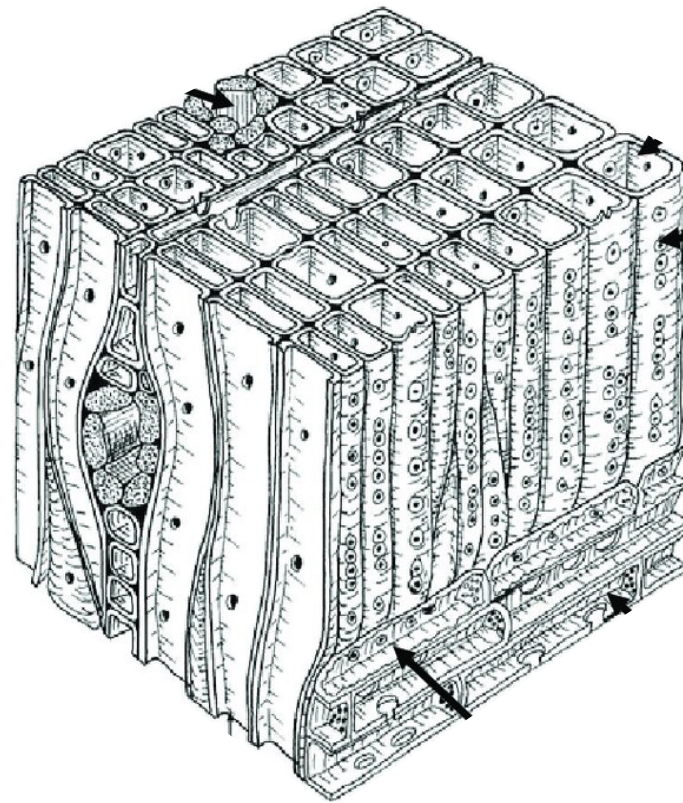
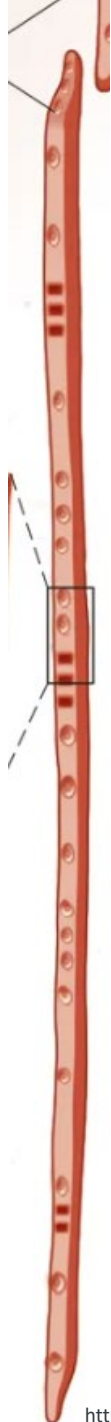

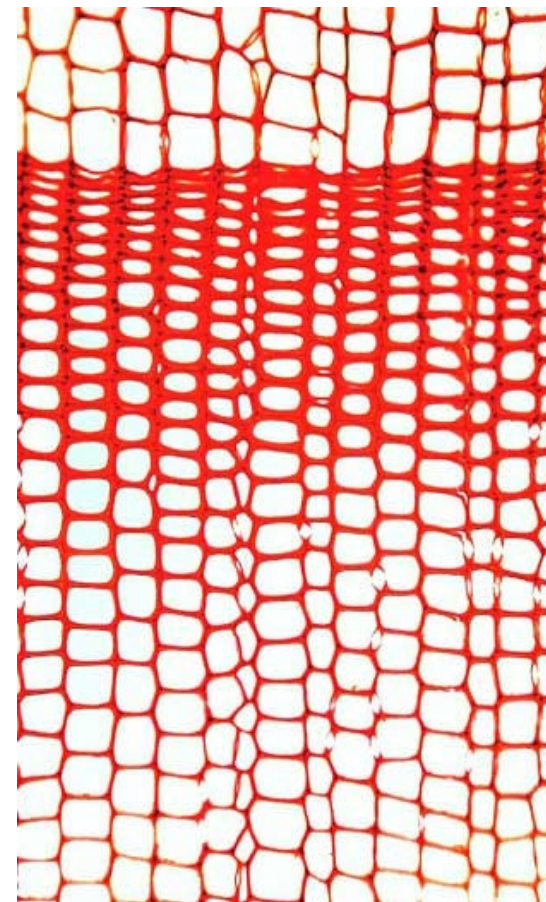
GRAN

Picea abies

Arne Steffenrem, NIBIO / Skogfrøverket

Thomassen, T. (1977): TrÉ og trÉmaterialer. Teknologisk Institut. TrÉteknik. 174 pp.

https://www.wsl.ch/land/products/dendro/schnitt_micro.php?micnr=10

<https://www.britannica.com/science/wood-plant-tissue/Microstructure>

GRAN

Picea abies

Arne Steffenrem, NIBIO / Skogfrøverket

Bruk

<https://oskjerdal.wordpress.com/wp-content/uploads/2013/05/160520131057.jpg>

<https://splitkon.no/limtre/foresporsel-standard-limtre/>

<https://www.graan.no/media/gjpfhzz/graan-kledning-bolig-oslo.jpg?anchor=center&mode=crop&width=326&height=245&rnd=132598615543530000>

https://www.bergeneholmeiendom.no/var/site/storage/images/media/pim-bilder/miljoe_panel_glattpanel_nord_lysne_3.jpg/169168-1-nor-NO/miljoe_panel_glattpanel_nord_lysne_3.jpg_size-large.jpg

https://impro.usercontent.one/appid/oneComWsb/domain/korshagan.no/media/korshagan.no/onewebmedia/agnes_spisebord_stoler_gran_susanne3.jpg?etag=%2226179b-632d5d1c%22&sourceContentType=image%2Fjpeg&ignoreAspectRatio&resize=2500,1406&quality=85

https://www.maxbo.no/trefiberplate-halvhard-6mm-6x1220x2440mm-p960400/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQiAz6q-BhCfARIsAOezPxnbp2aNaSgwx8PTqAsqV4Ypyd7u3_mRLW2IVDWqae9B8l08-QfswTMaAiWREALw_wcB&gclsrc=aw.ds

https://www.nord.no/sites/default/files/styles/study_program_full/public/2023-04/Farmasi-bachelor.jpg?h=90d10537&itok=71hRM9XT

<https://www.hunton.no/tips-og-rad/trefiberisolasjon-perfekt-til-gamle-trehus/>

Svein Skøien, NIBIO

<https://s3.eu-north-1.amazonaws.com/cdn-site.mediaplanet.com/app/uploads/sites/18/2019/05/07151634/magasiner.jpg>

<https://cdn.sanity.io/images/mmkxqjwr/production/dd23c758e5c023ffd271e36b9780585b2297721f-3671x2401.jpg?w=915&q=60&auto=format>

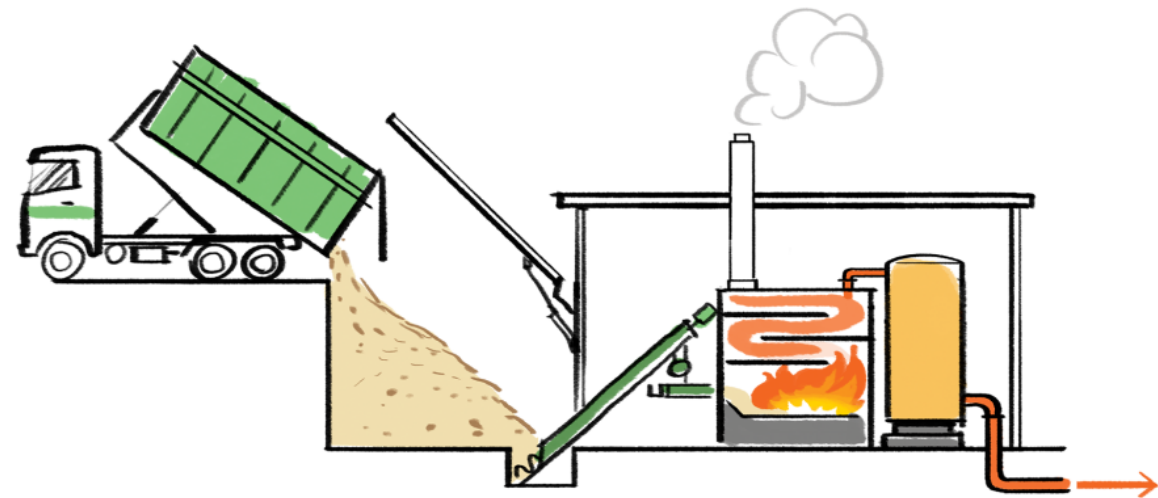

STANDARD GULV

<https://arbor.no/standard-gulv>

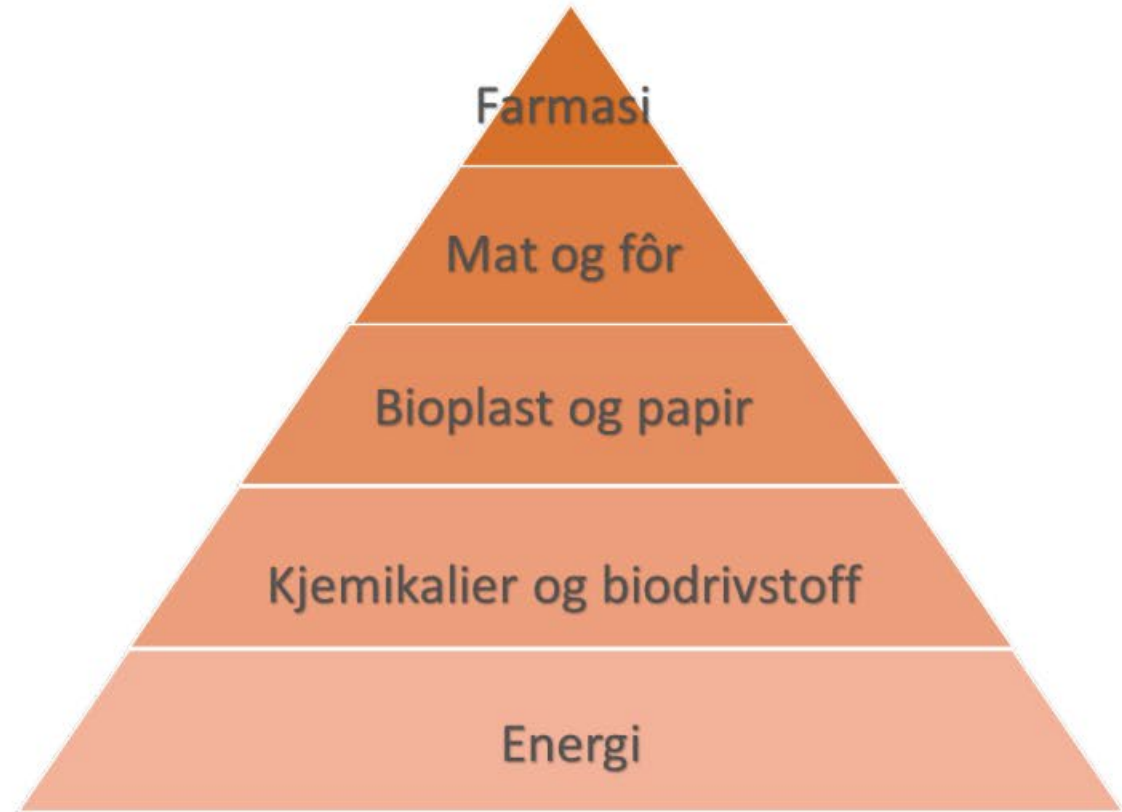
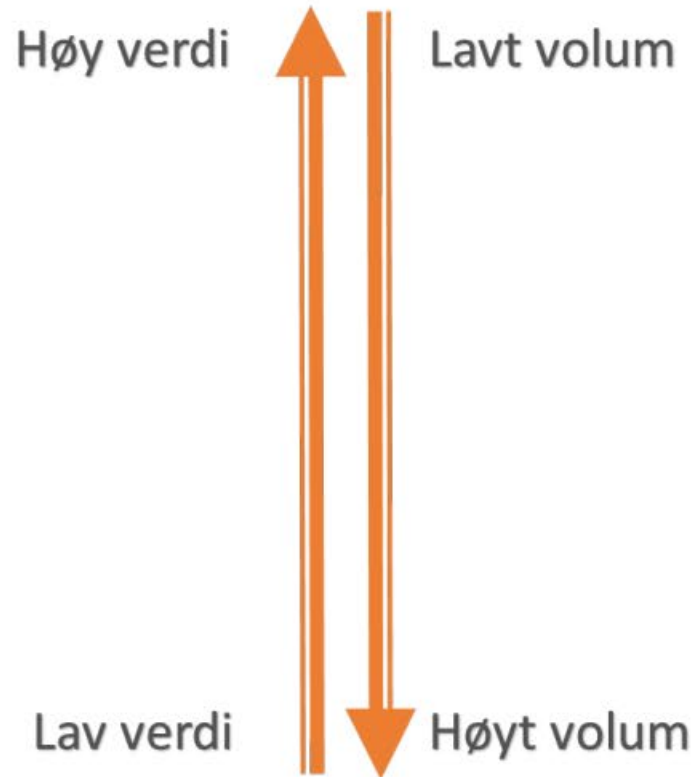
Byggematerialer
sponplate

[https://www.nibio.no/tema/skog/bruk-av-tre/bioenergi/Flisfyring/_/image/3bbb4efd-fab8-48b9-933d-1f2d8064b27c:14c88062a56c391693ccac16489bc8a29628ce17/max-1280/8_Fyringsanlegget_01%20\(1\).png?quality=60](https://www.nibio.no/tema/skog/bruk-av-tre/bioenergi/Flisfyring/_/image/3bbb4efd-fab8-48b9-933d-1f2d8064b27c:14c88062a56c391693ccac16489bc8a29628ce17/max-1280/8_Fyringsanlegget_01%20(1).png?quality=60)

Bioenergi

Verdipyramiden i bioøkonomien

GRAN

Picea abies

Arne Steffenrem, NIBIO / Skogfrøverket

Egenskaper

Voksested
 Temperatur
 Posisjon i bestand
 Jord
 Voksested
 Nedbør
 Bestandstetthet
 Dagslengde
 Lengde av vekstperioden
 Skjøtsel

Viktige egenskaper

Klimatiske problemstillinger

- lavere temperatur i vekstsesongen nord i Norge
- Kortere vekstsesong er i nord, enn sør i Norge.

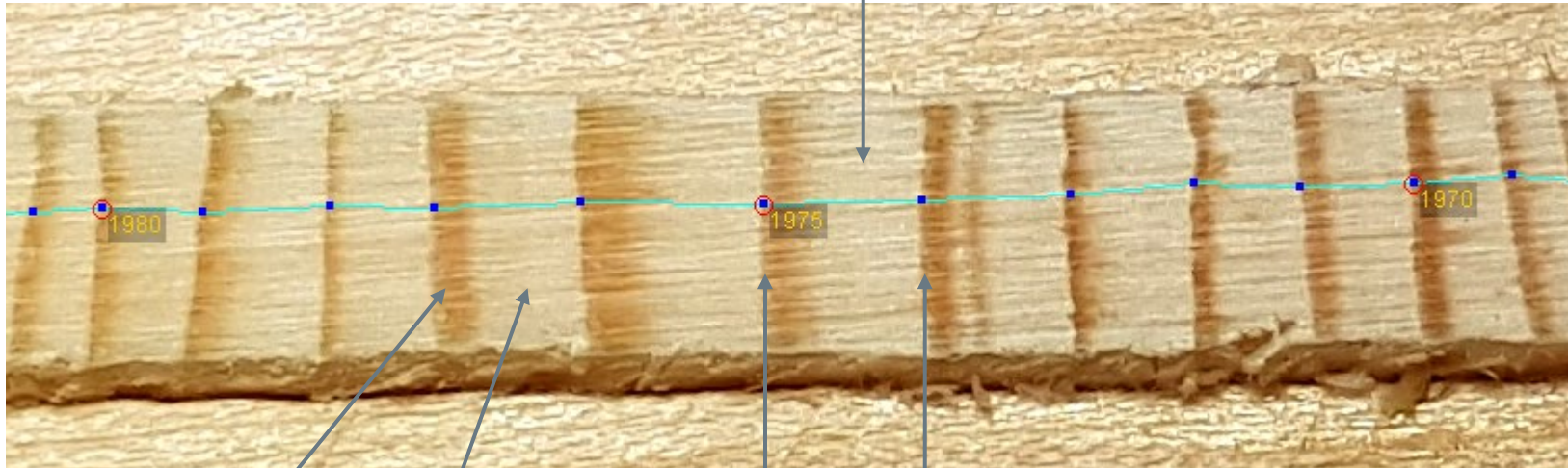
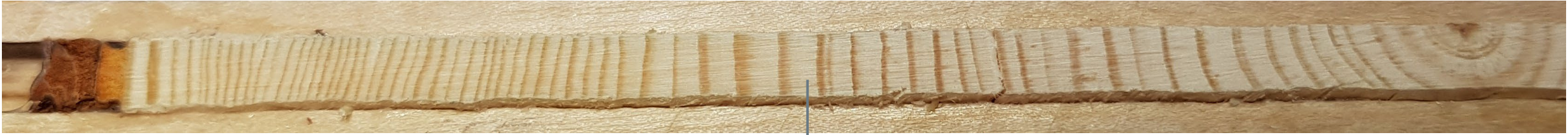
begrensende faktor for celledeling og vekst og gjør at en får smalere årringer

- dagslengde og dermed antall soltimer øker mot nord

kompenserer noe for antall dager med lavere temperatur.

Skog som har en lavere temperatur i vekstsesongen får generelt noe lavere densitet (tetthet).

Vekst, årringer, senved, tidligved

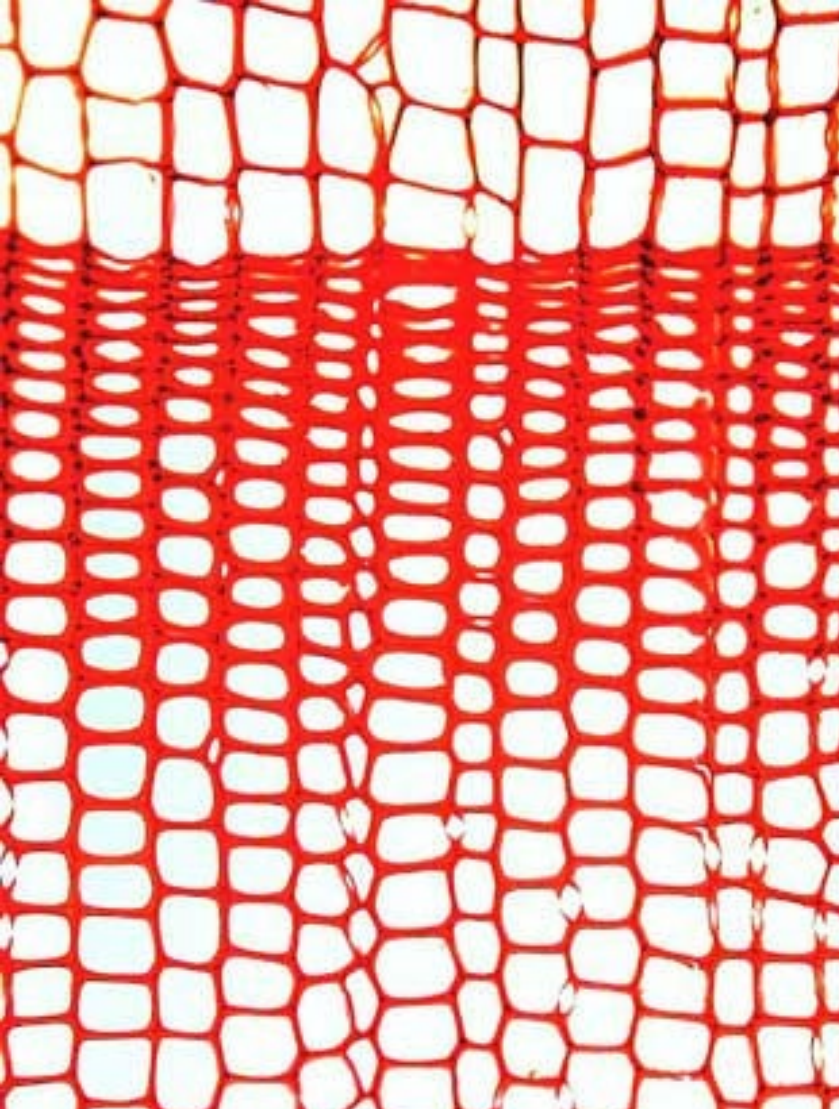

Senved

Tidligved

Årlig vekst

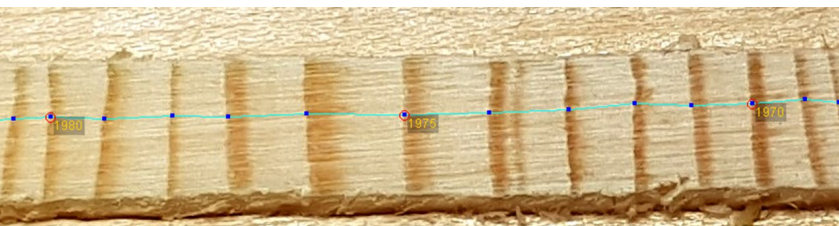

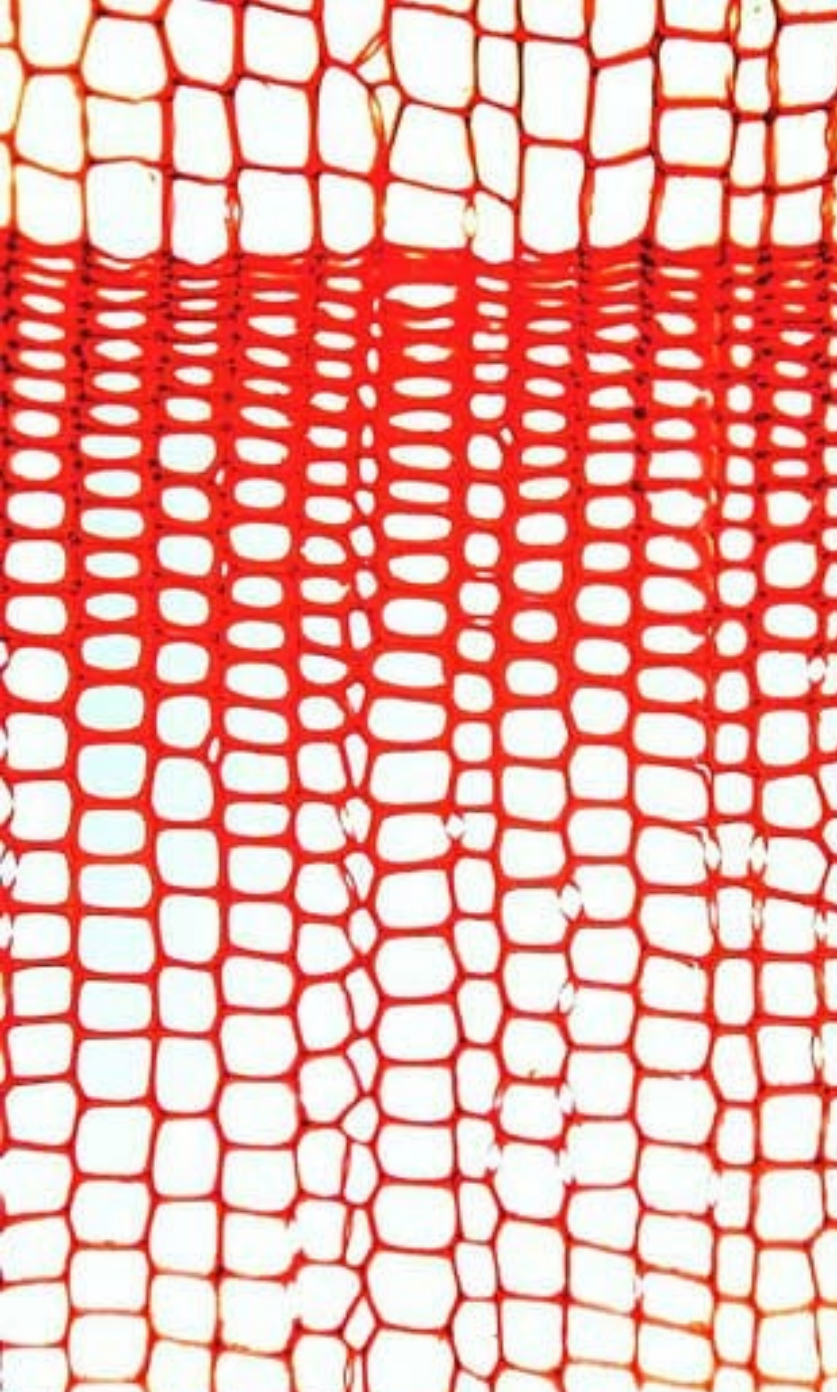
Densitet

- Densiteten og dermed styrken til senveden er betydelig høyere enn tidligveden.
- En kort vekstsesong gir en mindre senved.
- Densiteten til senveden synker med økende breddegrad.
- Trær fra bestand fra områder som har lavere temperatur i vekstsesongen får dermed lavere densitet.

https://www.wsl.ch/land/products/dendro/schnitt_micro.php?micnr=10

Nordhagen Høibø, Vestøl 2025, Gran i Nord – Kvalitet og egenskaper til skogreisingskog i Nordland, Troms og Finnmark

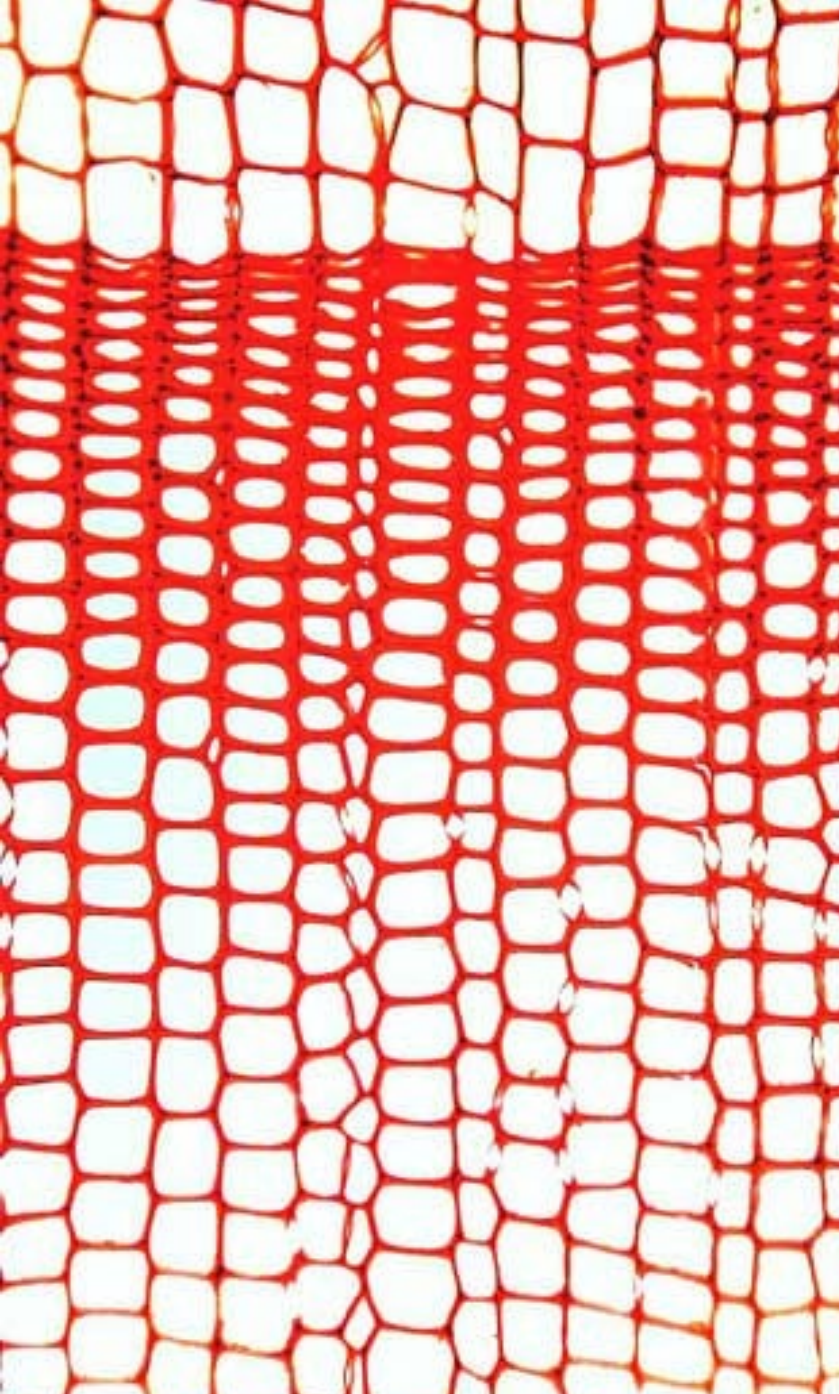

Densitet

Vekt / volum [kg/m^3]

- Korrelert med mange av de viktigste treegenskapene
- Informasjon om mulig utbytte til treforedlingsindustrien
- Informasjon om brennverdi
- Transport

Densitet

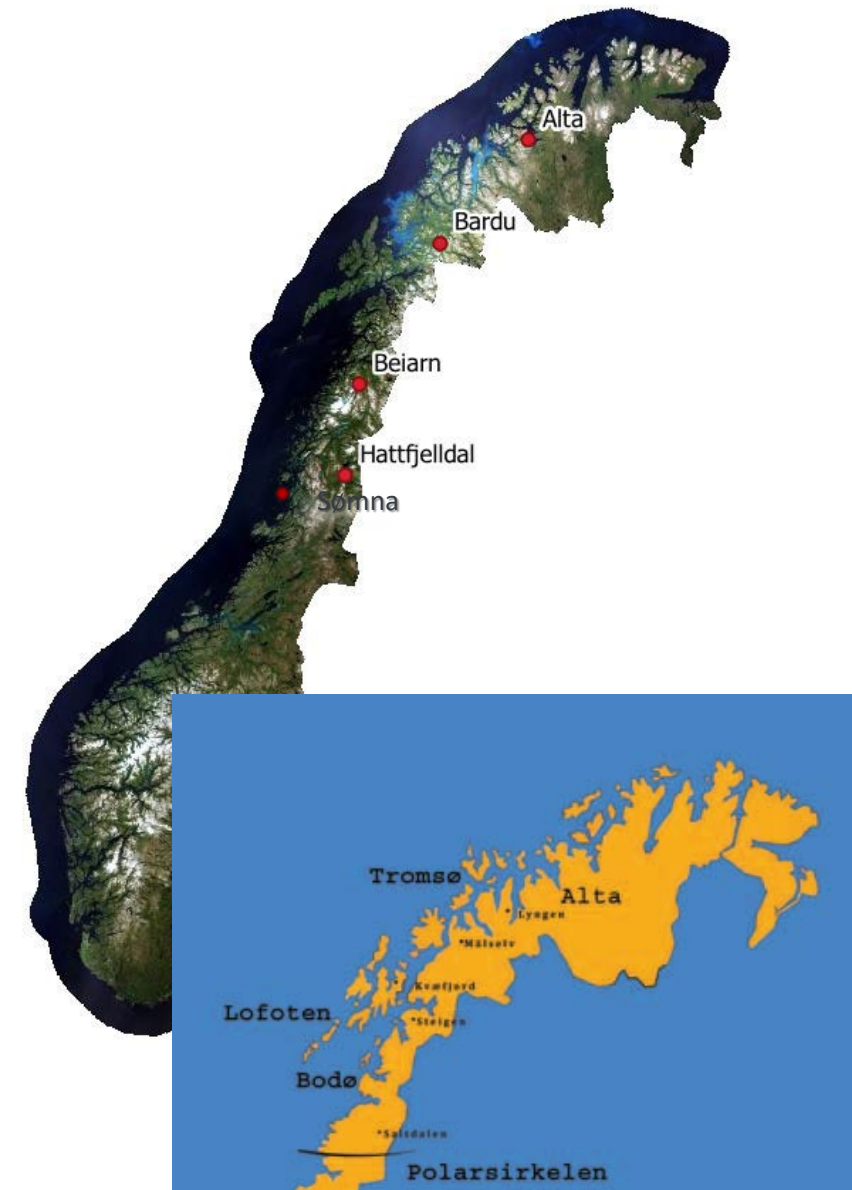
Vekt / volum [kg/m³]

Basisdensitet $P_y = \frac{\text{tørrvekt } m_0}{\text{maks volum } V_{maks}}$

Tørrdensitet $P_0 = \frac{\text{tørrvekt } m_0}{\text{tørr volum } V_0}$

Densitet 12% $P_{12} = \frac{\text{vekt } m_{12}}{\text{volum } V_{12}}$

Basisdensitet til gran

Kvalifiseringsprosjektet, Gran i Nord²

Alta	356 (± 35,0) , Åb 1,87
Bardu	366 (± 35,0), Åb 1,76
Beiarn	391 (± 35,0), Åb 1,56
Alstahaug	402 (± 35,0), Åb 2,05
Hattfjelldal	373 (± 35,0), Åb 1,31

Virkesegenskaper hos bartrevirke i Nord-Norge³ (30.6 – 69 år)

Alta	352.4 (39.5)
Kvænangen	338.1 (21.1)
Lyngen	310.8 (12.0)
Målselv	303.2 (14.7)
Kvæfjord	384.3 (20.8)
Saltdalen	282.4 (22.3)
Pasvik (naturlig forynget)	353.1 (15.9)

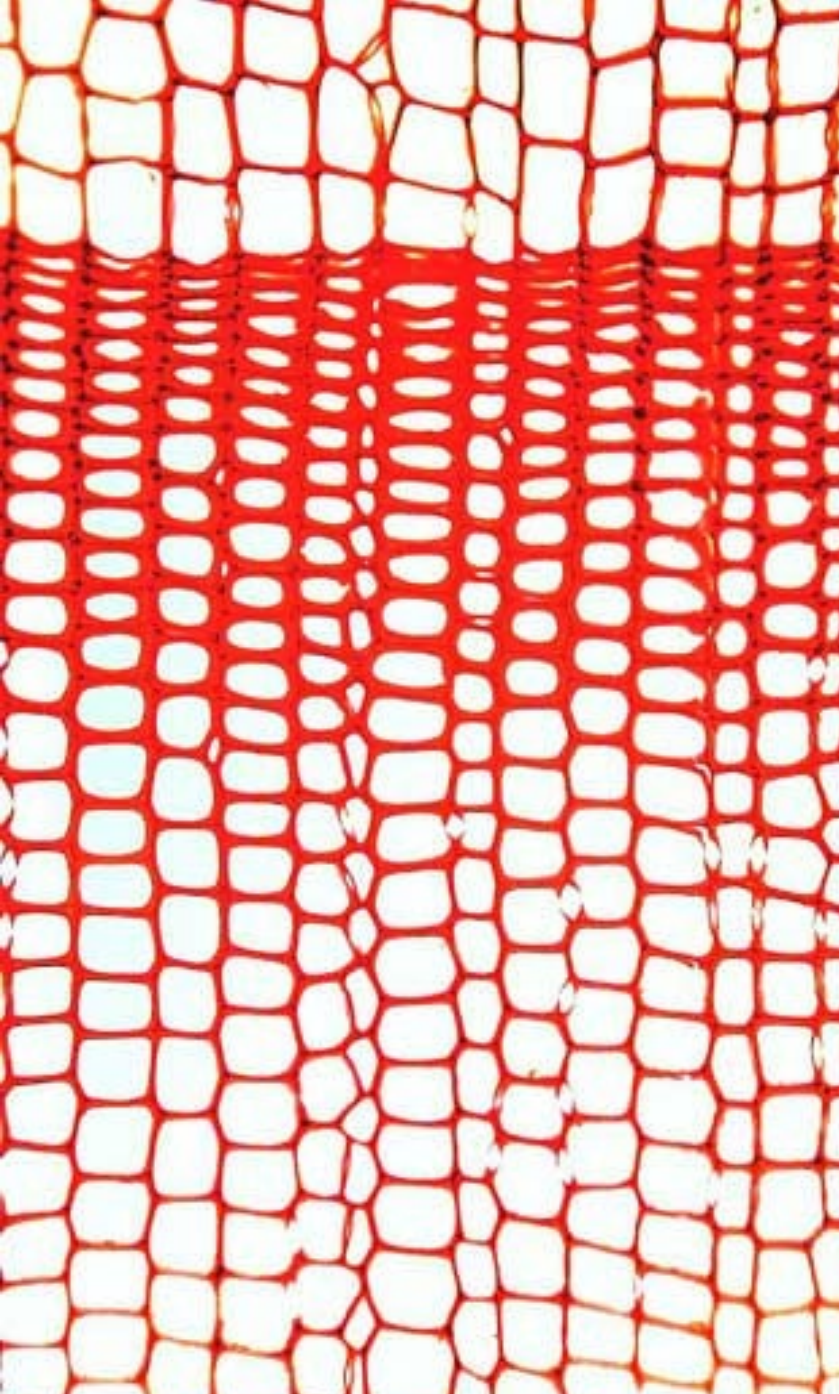
Basisdensitet hos noen bartreslag i Nord-Norge¹

Sømna 373

¹Dibdiakova og Vadla 2012, Basic density and moisture content of coniferous branches and wood in Northern Norway

²Nordhagen, Høibø, Vestøl 2025, Gran i Nord – Kvalitet og egenskaper til skogreisingskog i Nordland, Troms og Finnmark

³Vadla, K. 2008. Virkesegenskaper hos bartrevirke fra forskjellige lokaliteter i Nord-Norge – densitet, avsmaling, bark og kjerneved. Forskning fra Skog og landskap 09/2008: 1–28.

Basisdensitet til gran

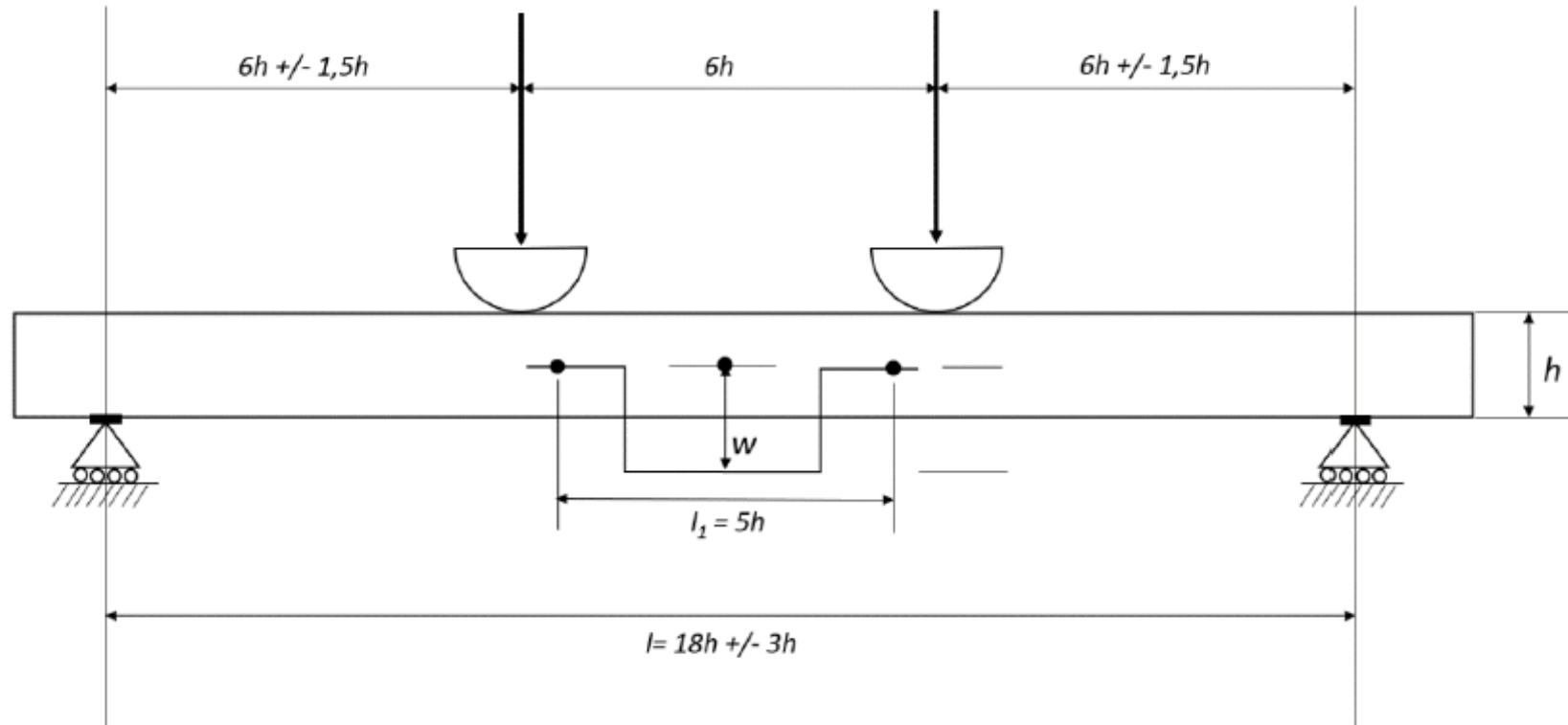
- Noen av de undersøkte bestandene har densitet som er i samme nivå som gran fra Sør-Norge!
- Densitet og fiberlengde øker med alderen til trærne. Denne forskjellen kan forklares med smalere årringer ytterst. Dette bidrar til økt styrke og stivhet.
- Økt alder gir mulighet til å produsere større trelastdimensjoner, og da vil kvist få mindre betydning for de mekaniske egenskapene.
- Dette bør undersøkes videre ved å dokumentere egenskaper til konstruksjonsvirke fra representative og gamle nok bestand i Nord-Norge!

Bøyefasthet (MOR), e- modul (MOE)

Bøyefasthet (MOR), e- modul (MOE)

Zwick Roell 1200 statisk testmaskin med firepunkts belastning lokal e-modul og bøyefasthet ihht. EN 408

Gjennomsnittlig årringbredde, densitet, e-modul og bøyefasthet per bestand

Kvalifiseringsprosjektet, Gran i Nord

Bestand	Antall (n)	Årring- bredde (mm)	Densitet ₁₂ (kg/m ³)			E-modul (kN/mm ²)			Bøyefasthet (N/mm ²)		
			gjennomsnitt		5-percentil	E-modul		Bøyefasthet		f _{0,05}	
			$\bar{y}_\rho$	s _ρ standardavvik		$\rho_{0,05}$	$\bar{y}_E$	s _E	E _{0,05}		$\bar{y}_f$
Alta	19	1,82	407	25	355	11,0	3,1	6,8	38,1	9,3	23,0
Bardu	36	1,93	428	37	386	11,3	1,8	8,5	38,4	11,1	22,2
Beiarn	25	1,57	443	56	373	13,6	2,4	10,7	50,4	10,8	34,9
Hattfjelldal	29	1,11	436	22	407	12,1	1,4	10,2	46,7	8,1	32,3
Alle	109	1,61	430	39	373	12,0	2,3	8,7	43,3	11,2	24,1

Gjennomsnittlig densitet, e-modul og bøyefasthet i tidligere studier i Norge

---

	density 12% [kg/m³]	MOE [kN/mm²]	MOR [N/mm²]	Studieområde
Foslie og Moen 1968	463	12,80	50,10	Østlandet og Trøndelag
Eikenes 1991	330	10,00	33,20	Vestlandet
Høibø 1991	395	10,10	31,40	
Eikenes mfl 1996		11,40	42,00	
Vestøl 2001	394	10,60	33,30	Vestlandet, grov gran (100x350mm)
Haartveit og Flæte 2002	434	12,40	45,30	
Vestøl mfl 2012	442	12,90	50,90	Hurdal på Østlandet
Vestøl mfl 2012	428	12,00	46,7	Hurdal på Østlandet, store trær
Fischer mfl 2016	450	12,90	47,60	Sørlandet, Østlandet, Trøndelag

---

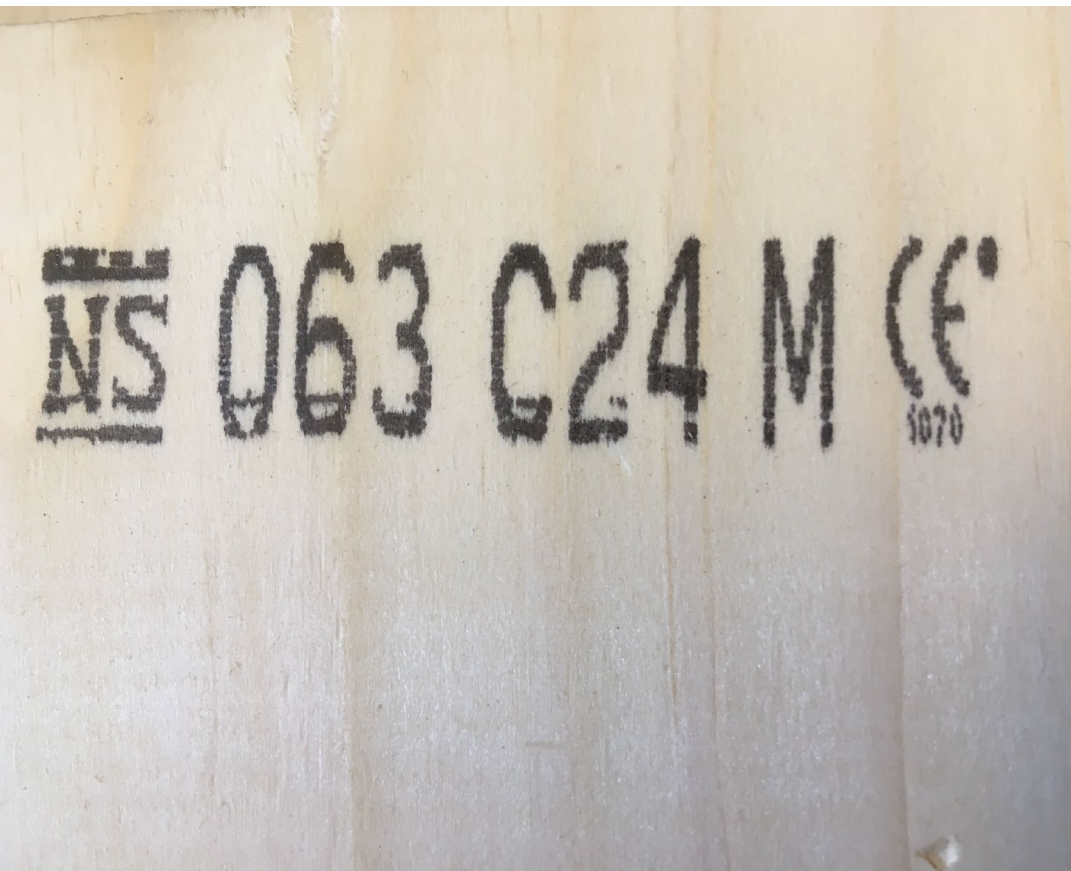

Konstruksjonsvirke

- trelast som skal brukes i bærende konstruksjoner
- bjelkelag, takbjelker, taksperrer og stendere
- det kreves dokumentasjon på at styrke, stivhet og densitet er tilstrekkelig

Krav til konstruksjonsvirke - Norsk standard NS-EN 338

- Fasthetsklasser
  - C14, C18, C24, C30 m.fl.
- Krav til egenskaper
  - Fasthet (Bøyefasthet)
  - Stivhet (E-modul)
  - Densitet
- Dokumenteres i form av **visuell** eller **maskinell styrkesortering**

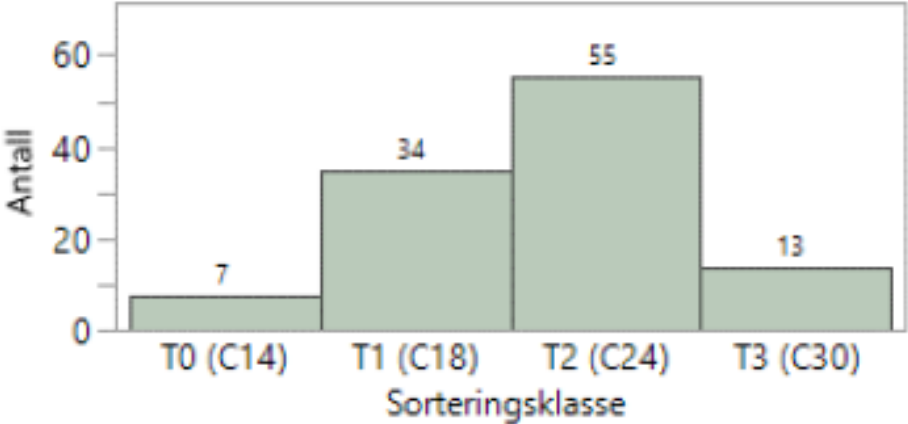

Sorteringsklasse (INSTA-142), tilordnet fasthetsklasse (NS-EN 1912) og krav til egenskaper (NS-EN 338)

<u>Sorteringsklasse (INSTA-142):</u>		T0	T1	T2	T3
<u>Tilordnet fasthetsklasse (NS-EN1912):</u>		C14	C18	C24	C30
<u>Krav til egenskaper (NS-EN 338)</u>					
Fasthetsegenskap, 5 %-verdier (N/mm²)					
- Bøyefasthet	$f_{m,k}$	14	18	24	30
Stivhetsegenskaper (kN/mm²)					
- E-modul parallelt med fibrene, gjennomsnitt	$E_{0,mean}$	7	9	11	12
Densitet (kg/m³)					
- Densitet, 5%-verdi	$\rho_{12,k}$	290	320	350	380

Visuell sortering etter kvistkravene i NS-INSTA 142

Kvalifiseringsprosjektet, Gran i Nord

Bestand	T0		T1		T2		T3		Total	
Alta	1	(5%)	7	(37%)	10	(53%)	1	(5%)	19	(100%)
Bardu	5	(14%)	16	(44%)	14	(39%)	1	(3%)	36	(100%)
Beiarn	0	(0%)	4	(16%)	14	(56%)	7	(28%)	25	(100%)
Hattfjelldal	1	(3%)	7	(24%)	17	(59%)	4	(14%)	29	(100%)
Total	7	(6%)	34	(31%)	55	(50%)	13	(12%)	109	(100%)

Karakteristiske verdier gjennomsnitt og 5-persentil for densitet, e-modul og bøyefasthet for sorteringsklasse T1, T2 og T2+T3 fordelt på fylker.

Kvalifiseringsprosjektet, Gran i Nord

Sortering	Fylke	Antall (n)	Densitet ₁₂ (kg/m ³)			E-modul (kN/mm ²)			Bøyefasthet (N/mm ²)		
			m _k	$\bar{y}_\rho$	$\rho_{0,05}$	m _{mean}	$\bar{y}_E$	E _{0,05}	m _k	$\bar{y}_f$	f _{0,05}
T1	Nordland	11	355	444	404	12,0	12,5	10,5	24,3	45,0	29,6
	Troms og Finnmark	23	357	431	388	10,7	11,2	7,0	14,2	35,2	21,9
T2	Nordland	31	362	430	373	12,2	12,4	10,2	32,4	46,3	36,6
	Troms og Finnmark	24	363	420	361	11,5	11,7	8,3	29,0	43,4	26,0
T2+T3	Nordland	42	362	438	373	12,7	12,9	10,4	32,2	49,4	37,8
	Troms og Finnmark	26	356	416	357	11,5	11,6	8,5	29,5	43,6	26,2

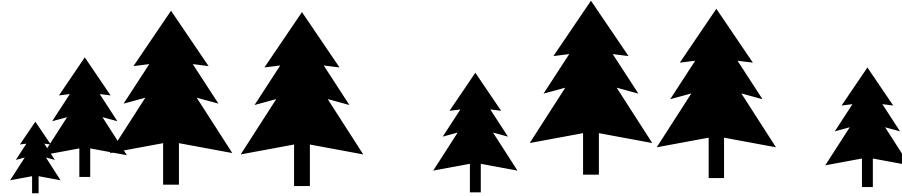

Ekstraktivstoffer i forskjellige deler av grantreet

nåler	terpenoider, stilbener, flavonoider	kosmetikk, farmasøytisk og medisinsk bruk, mattilsetning, probiotika, antimikrobiell, fungicid, antiviral, betennelsesdempende, cytotoxisk, eteriske oljer, nutraceutical, antibakteriell, synergi med antibiotika, antioxidanter, kreft motvirkend
kvister og greiner	bark ekstraktivstoffer, lignaner	farmasøytisk og medisinsk bruk, antioksidanter
kvist	lignaner, voks, bark komponenter	matindustri, kosmetikk, farmasøytisk bruk, antioxidanter, antibakteriell, antiviral, fungicid
bark	kondenserte tanniner, harpikkssyrer, fettsyrer, steryl esters, terpenoider, stilbener	nutraceutisk og farmasøytisk bruk, kosmetikk, lim, blekk, matindustri, mattilsetning, probiotika, antimikrobiell, antibakteriell, fungicid, antiviral, betennelsesdempende, cytotoxic, kreftdempende, eteriske oljer

Take home message - gran i Nordland

- 5,4 millioner m³ ub hogstmoden i HKI V
- 4,2 millioner m³ ub på høye boniteter (<17)
- Årlig tilvekst av 0,5 millioner m³
- Registrert avvirkning 0,2 millioner m³

- Positive indikasjoner på densitet og mekaniske egenskaper i gran fra Nord-Norge, og egnetheten som konstruksjonsvirke.
- Potensiale for lokale verdikjeder

Mye ubrukt potensiale

Takk for oppmerksomhet
katrin.zimmer@nibio.no